

Alternatieve geneeswijzen

Inleiding

Ondanks de enorme prestaties van de reguliere (of conventionele) geneeskunde, zoals die op de universiteiten aan aankomende artsen geleerd wordt, blijft er een grote belangstelling voor alternatieve geneeswijzen bestaan. Verder vindt u enige kwantitatieve gegevens hierover.

De maatschappelijke betekenis van de alternatieve geneeskunde is zo groot, dat wij, artsen én leken, er niet schouderophalend aan voorbij kunnen gaan. Van artsen – en in het bijzonder van huisartsen – wordt op z'n minst een standpuntbepaling verwacht; al is het maar ter wille van de relatie met de patiënt die om raad vraagt. Een globale oriëntatie over de verschillende vormen van alternatieve geneeskunde is daarom voor iedere arts aan te bevelen.

Er bestaat onduidelijkheid over de vraag of alternatieve geneeswijzen nu *wel of niet werkzaam* zijn. Zijn de geclaimde resultaten aantoonbaar of zijn ze inbeelding? Critici spreken in dit verband van 'pseudowetenschap': magisch handelen waar een rookgordijn omheen hangt van wetenschappelijk klinkende kreten. Verdedigers wijzen erop dat ook de reguliere geneeskunde vooral gebruikmaakt van methoden die gebaseerd zijn op nog maar deels begrepen werkingsmechanismen. We melden hier de aanbevelingen van de Gezondheidsraad in deze.

De gang naar de alternatieve genezer roept echter niet alleen vragen op van medische aard, maar bovendien dringt zich de vraag op, *of christenen gebruik mogen maken* van alle diensten van alternatieve therapeuten, aangezien de uitgangspunten van de alternatieve genezers en geneeswijzen in een aantal gevallen haaks staat op wat de Bijbel ons leert. Bij deze vraag gaat het niet primair om de vraag naar de werkzaamheid of effectiviteit van alternatieve geneeswijzen, maar meer om de bron waaruit geput wordt.

In dit hoofdstuk richten we ons vooral op deze tweede vraag. Hiertoe zullen we eerst enkele achtergronden van alternatieve geneeswijzen bespreken, waarbij we ook specifiek ingaan op enkele bijbelse noties en tenslotte nemen we enkele veel voorkomende geneeswijzen onder de loep.

Achtergronden van alternatieve geneeswijzen

Bij deze paragraaf is gebruik gemaakt van het boek *Mag ik alternatief behandeld worden?* waarnaar voor een uitgebreidere bespreking verwezen wordt.

Enkele kenmerken van onze moderne cultuur

Onze Westerse cultuur wordt voor een belangrijk deel bepaald door wetenschap en techniek, waarin God geen rol (meer) speelt. Dit heeft geleid tot een *materialistisch mensbeeld*, hetgeen ook de natuurwetenschappelijke universitaire geneeskunde grotendeels beheerst. Hoewel deze vorm van geneeskunde veel goeds heeft gebracht, zijn er onmiskenbaar ook negatieve gevolgen van dit "cartesiaanse denken" waar te nemen op het gebied van de gezondheidszorg; met cartesiaans denken bedoelen we de gedachte dat geest en lichaam twee strikt gescheiden delen van ons bestaan zijn.

Een ander kenmerk van onze cultuur is, dat alle aandacht van de mens valt op het 'hier en nu', met als gevolg dat gezondheid voor de meeste mensen het allerbelangrijkste in hun

leven is. Men *eist* zelfs gezondheid van de moderne geneeskunde, zonder dat men er zelf veel moeite voor hoeft te doen.

Als er iets hapert aan de 'machine' – al of niet door eigen schuld – dan moet de arts in de rol van monteur zo snel mogelijk het euvel verhelpen. Lukt dit niet snel genoeg, dan moeten alternatieve 'reparateurs' gezocht worden.

Het toenemend gebruik van de alternatieve geneeswijzen kan evenwel ook gezien worden als *protest tegen het materialistische denken*. Men wil een holistische geneeskunde, waar aandacht is voor 'de hele mens' in plaats van voor zijn organen; voor de 'zieke' in plaats van voor de 'ziekte'. Veel alternatieve geneeswijzen gaan uit van een soort holistisch mensbeeld; een denken dat de hele natuur ziet als uitvloeisel en verlengstuk van een goddelijke zelfstandigheid. Deze denkbeelden zijn afkomstig uit de oude Oosterse mystiek en we vinden ze ook weer terug in de huidige New Age beweging.

Medische en maatschappelijke aspecten

Per jaar gaan 2,3 miljoen mensen naar een alternatieve behandelaar (CBS, 1992). Dat is 16% van de bevolking. De ca. 6000 alternatieve genezers – artsen niet meegerekend – krijgen bij elkaar 15 miljoen bezoeken per jaar (CBS, 1992). Ter vergelijking: huisartsen krijgen 60 miljoen bezoeken per jaar. Met name voor bepaalde chronische klachten wendt men zich (ook) tot alternatieve genezers, zoals voor hoofdpijn, eczeem, maag- en darmklachten en vermoeidheidsklachten. Daarnaast worden alternatieve genezers geraadpleegd wanneer men zich door de reguliere hulpverlener onbegrepen voelt. En van de kankerpatiënten blijkt meer dan 30% wel eens een alternatieve geneeswijze uit te proberen. Het bedrag dat in Nederland jaarlijks aan alternatieve middelen (en aan voedingssupplementen) wordt uitgegeven bedraagt vele miljoenen; het marktaandeel van de homeopathie en de fytotherapie (kruidengeneeskunde) bedroeg in 1996 4,5% van het geheel aan geneesmiddelen, aldus de website van de NEHOMA waarin toonaangevende fabrikanten/importeurs van deze middelen verenigd zijn.

Tot de gebruikers van de alternatieve geneeskunde behoren verschillende categorieën. Zo zijn er de pragmatici ("baat het niet, het schaadt ook niet"), de gefrustreerden (zij, die teleurgesteld zijn in de reguliere geneeskunde), en de principiëlen (zij, die op grond van hun levensbeschouwing kiezen voor de alternatieve therapeuten). Onder deze laatste groep bevinden zich ook veel reformatorische christenen.

De aanduiding 'alternatief' staat nogal eens voor 'niet wetenschappelijk te verifiëren'. De reguliere geneeskunde eist objectief onderzoek. Van een behandeling die bij één of meer patiënten lijkt 'te werken' kan men namelijk niet zomaar stellen, dat die behandeling de enige of belangrijkste oorzaak van het gunstige effect is geweest. Andere factoren kunnen meegespeeld hebben: het natuurlijk verloop van de ziekte, andere medicatie, toevalligheden of het placebo-effect. De meest overtuigende manier om zoiets vast te stellen is door middel van een *gerandomiseerd, dubbelblind onderzoek* (zie hoofdstuk XX). De geneeskunde realiseert zich intussen onvoldoende, dat haar eigen therapieën vaak ook niet aan deze eis voldoen. Bovendien zijn er in de medische wetenschap – zoals op het gebied van de zogenaamde psycho-neuro-immunologie – nieuwe inzichten aan het ontstaan over de complexe interactie tussen onder andere psychisch welbevinden en lichamelijk functioneren, waaronder immunologische afweer.

Toch wordt ook bij alternatieve geneeswijzen de behoefte aan wetenschappelijke onderbouwing gevoeld. De Commissie Alternatieve Behandelwijzen van de Gezondheidsraad adviseerde in 1993 om wetenschappelijk onderzoek naar de eventuele effectiviteit te doen.

Hierbij werd wel aangegeven dat de gebruikelijke vormen – randomisatie, cross-over onderzoek en onderzoek met placebo-controle – op problemen zou stuiten. Men pleitte dan ook voor een aangepaste onderzoeksmethode: een ‘black box’ methode waarbij alleen naar begin- en eindpunt van de behandeling wordt gekeken. Tevens werd vermoed dat de typische definities van ziekte en gezondheid een herijking zouden behoeven; ook een pleidooi voor een onderzoek naar de essentie van ‘genezen’ en ‘het genezingsproces’. Het rapport kreeg in zijn algemeenheid een koel onthaal. Overigens had de Commissie Alternatieve Geneeswijzen (commissie-Muntendam) de regering in 1983 ook al geadviseerd dergelijk wetenschappelijk onderzoek te bevorderen. Dit deed de commissie-Muntendam overigens met een positievere houding. Het pleitte er verder namelijk voor om bepaalde verstrekkingen in het ziekenfondspakket op te nemen; om een betere informatievoorziening naar beroepsbeoefenaars en publiek te arrangeren; daarnaast beval het de bestrijding van kwakzalverij aan. Overigens blijkt dat mensen genezers raadplegen, onafhankelijk van bewezen werkzaamheid.

De reguliere geneeskunde heeft zeker veel tekortkomingen. Er is daarom geen enkele reden tot kritiekloze verheerlijking ervan. Daar staat tegenover, dat er door de bloei van de alternatieve geneeskunde twee gevaarlijke tendensen mogelijk zijn.

In de eerste plaats is er het gevaar van *kwakzalverij*, waartegen de patiënt beschermd dient te worden. Onder kwakzalvers verstaan we niet-bevoegde ‘genezers’ die hulpvragers oplichten. Sinds de Wet BIG van kracht is geworden, is geneeskunst uitoefenen niet meer voorbehouden aan artsen. Voorbehouden handelingen zijn een uitzondering; alleen aangewezen deskundigen zijn hiertoe bevoegd. Alternatieve behandelaars die tevens arts zijn vallen wél onder de Wet BIG en het hiermee verbonden tuchtrecht. Voor niet-gekwalificeerden is er alleen repressief toezicht. Dat wil zeggen dat bij het veroorzaken van schade er wel sprake kan zijn van strafbaarstelling.

Ten tweede is er het gevaar van *shoppen*. Dat wil zeggen dat wanneer men niet tevreden is met de medische behandeling, men van de ene arts naar de andere gaat, waardoor er een nog hogere medische consumptie ontstaat. Het aanbod van alternatieve genezers vormt een extra uitnodiging tot dit *shopping* gedrag.

Levensbeschouwelijke en filosofische achtergronden

De vraag ‘Mag ik alternatief behandeld worden?’ heeft niet alleen een medische, maar ook een pastoraal-ethische kant.

De Bijbel spreekt over de mogelijkheid, dat geestelijke machten de mens aftrekken van God. Ook in het zoeken naar genezing kunnen mensen in contact komen met deze geestelijke, demonische machten. We zagen reeds, dat in reactie op het mechanistische, Cartesiaanse denkmodel, het nieuwe holistische denken in opkomst is.

Nu is het belangrijk om onderscheid te maken tussen het *antropologisch holisme*, dat de mens als één geheel beziet, en het *kosmologisch holisme*, dat de mens beziet als organisch deeltje van de kosmos. Tegen de eerste vorm van holisme hebben we geen enkel bezwaar. Integendeel, het herinnert ons aan het eenzijdige van het reductionisme van de reguliere geneeskunde. Voor de tweede vorm van holisme dienen we beducht te zijn. We komen hier in aanraking met het Oosterse magische denken, dat ook terug te vinden is bij een aantal alternatieve geneeswijzen. Dit denken kan ons gemakkelijk naar de occulte wereld voeren en kan ons in contact brengen met een hogere kosmische werkelijkheid, waaruit zogenaamde helende krachten of energieën zouden ontspringen.

Nu moeten we ervoor waken om overal demonen te zien, waar ze niet zijn. Daarom is het

belangrijk om criteria te ontwikkelen, aan de hand waarvan we bepaalde geneeswijzen kunnen toetsen.

Wat leert de Bijbel ons over het occultisme?

Het woord 'occult' is afgeleid van het Latijnse *occultus* dat 'verborgen' betekent. Occultisme is de leer van de verborgen dingen; dingen die alleen voor ingewijden bekend zijn. Gewoonlijk houdt de wetenschap zich niet bezig met het occultisme. Een uitzondering vormt de parapsychologie, waar men liever niet spreekt van occulte, maar van 'paranormale' verschijnselen.

In de oude culturen was in het algemeen de grens tussen wat wij natuurlijk en boven-natuurlijk noemen, zeer vloeïend. Men zag een duidelijke relatie tussen ziekte en invloeden vanuit de geestelijke wereld. De functie van de 'arts' viel in veel gevallen samen met die van priester of tovenaer. Tegelijkertijd kwamen gebruiken en methoden voor, die wij nu als 'natuurlijk' zouden kunnen beschouwen, al beleefden de mensen toen dat onderscheid niet zo.

Christenen definiëren occultisme als het gebruik maken van bepaalde, in Gods Woord verboden methoden, waardoor (1) een mens dingen kan opmerken die normaal voor hem verborgen blijven (waarzeggerij); en/of (2) een mens handelingen kan verrichten en woorden kan spreken, waardoor iets veranderd wordt in mensen of in de natuur (toverij). Dit zijn methoden die in de Bijbel worden genoemd, bijvoorbeeld in Deuteronomium 18, vs. 10 en 11. Het gaat hierbij om methoden, die door de volkeren rondom Israël gebruikt werden, vaak in de context van hun religie. Deze methoden brengen een contact tot stand met verkeerde geestelijke machten. Deze machten stellen de mens in staat gebruik te maken van 'ongewone' krachten. Met andere woorden, ze geven de mens 'paranormale gaven'.

Na de zondeval zijn vele krachten, mogelijkheden en gaven overgebleven, die de mens mag gebruiken voor het in stand houden van zijn leven en voor de genezing van zijn aandoeningen. Bij het gebruik van al die mogelijkheden en krachten dient de mens zich wel te houden aan Gods richtlijnen ten leven zoals die ons gegeven zijn in de Bijbel. Mensen hebben gewoonlijk niet de beschikking over ongewone krachten. 'Paranormaal begaafde' mensen beschikken wel over ongewone krachten, zoals helderziendheid en 'magnetisme'. Wij spreken echter liever niet van een paranormale *gave*, maar van een paranormale *gebondenheid*. Door het raadplegen van occulte genezers kan men namelijk in een strik van Satan komen. Dit kan zich bijvoorbeeld uiten in angsten, vloekdwang, verslavingen, ongeremde seksualiteit etc., maar ook in dingen als trots of zelfs zelfvergoddelijking.

Nu is het zeker zo dat soms ook dienstknechten van God gebruik maken van ongewone krachten. Denk bijvoorbeeld aan de Oudtestamentische profeten en de wonderen die sommige van hen deden. Ook Jezus verrichtte veel wondertekenen. En de christelijke gemeente ontving geestesgaven, waaronder gaven van genezing. Bij het gebruik van goede krachten gaat het echter om een gebruik in de naam van God of van Jezus en staat het uitdrukkelijk in de context van de verkondiging van Gods Woord en de opbouw van Gods volk (profetie, genezingen). Toch kan het soms moeilijk zijn te onderscheiden tussen het geoorloofde en het ongeoorloofde gebruik van ongewone krachten, m.a.w. te onderscheiden of het door de kracht van de Heilige Geest of door demonische krachten gebeurt. Daar is de gave van het onderscheiden van geesten voor nodig.

We geven hieronder een aantal criteria aan, waarop we alternatieve geneeswijzen dienen te toetsen. Ze kunnen helpen bij de pastorale vraag: Mag ik alternatief behandeld worden?

Criteria waarop alternatieve geneeswijzen getoetst kunnen worden:

- *Ten aanzien van de genezer.* Is het mens- en wereldbeeld van de therapeut bepaald vanuit het kosmologische holisme?
- *Ten aanzien van de diagnose.* Maakt de therapeut gebruik van een vorm van waarzeggerij of helderziendheid?
- *Ten aanzien van de therapie.* Maakt de therapeut gebruik van een vorm van toverij of bezwering (bijvoorbeeld 'magnetisme')? En: wordt de patiënt in een toestand gebracht van mentale passiviteit (bijv. trance)?
- *Ten aanzien van de medicijnen.* Worden geneesmiddelen gebruikt, die op een of andere wijze 'bezworen' of 'besproken' (betoverd) zijn?

Een christen zal genezers mijden die op een of meer van deze criteria bedenkelijk scoort. De methoden van waarzeggerij of toverij die in de Schrift worden genoemd – zoals waarzeggen, wichelen, uitleggen van voortekenen, toveren, bezweren, de geest van een dode of een waarzeggende geest ondervragen of doden raadplegen – zijn namelijk in geen enkele context toegestaan. Zij kunnen mensen onder invloed van boze machten brengen.

De praktijk van alternatieve geneeswijzen

Onder de noemer 'alternatief' worden geheel verschillende zaken verstaan. Men kan denken aan 'onconventionele' en aanvullende (complementaire) behandelwijzen zoals hoge doses vitamine C, rustgevende massage, enz. Een heel ander chapter betreft de met veel bombarie aangeprezen nep producten waarvan de makers hopen dat goedgevolgen tot een aankoop te bewegen zijn; deze betrekken we niet in deze beschouwing. Ook zijn er behandelwijzen die gebruikmaken van bovennatuurlijke krachten, de zogenaamde 'paranormale' geneeswijzen.

Hieronder bespreken we vier van de in Nederland meest populaire alternatieve geneeswijzen: acupunctuur, homeopathie, paranormale geneeswijzen (met als voorbeelden 'magnetiseren' en Reiki) en natuurgeneeswijzen.

Acupunctuur

Bij acupunctuur wordt de zieke behandeld met naalden die op speciale plaatsen van het lichaam worden ingebracht. Daarna worden er met de naaldjes draaiende bewegingen gemaakt of worden er stroompjes doorheen geleid. Dit alles is gebaseerd op meer dan 2000 jaar oude overleveringen uit China.

Acupunctuur is gebaseerd op het uit China afkomstige *taoïstische denken* dat stelt, dat alles in de kosmos in evenwicht is: een evenwicht tussen *yin en yang*. Deze twee polariteiten zijn niet zoïets als goed en slecht, maar neutrale componenten. Een verstoring van de balans tussen die twee componenten in het lichaam levert ziekte op, aldus de theorie. Acupunctuur zou in staat zijn die balans te herstellen, doordat het via prikkeling van het juiste *acupunctuurpunt*, gelegen op een van de vele *meridianen* (denkbeeldige lijnen op het lichaam), de 'levensenergie' kan sturen. Het Chinese begrip voor 'levensenergie' ofwel *qi* heeft nog andere betekenissen, waaronder die van het vermogen tot paranormale werkingen. De paranormale geneeswijze *qigong* maakt hier gebruik van. De diagnose wordt volgens de klassieke acupunctuur mede gesteld door een speciale manier van *de pols voelen* – een vorm van diagnostiek die alleen door ervaring opdoen zou kunnen worden geleerd.

Het taoïsme kenmerkt zich door een *kosmologisch holistische mensvisie* en het gebruik van occulte methoden. Niet alle acupuncturisten hangen de taoïstische religie aan of passen occulte methoden toe in hun behandelingen. Maar een aantal van hen doen dat wel; en hen

zouden christenen in ieder geval niet moeten raadplegen.

Er is echter onderscheid te maken tussen de 'occulte achtergrond' van een behandelwijze en de 'occulte werking' van die behandelwijze. Zo is het mogelijk dat acupunctuur wordt losgekoppeld van het taoïsme. Er zijn acupuncturisten, die puur pragmatisch bezig zijn en zich – tenminste voor zover wij kunnen beoordelen – in het geheel niet bezighouden met de taoïstische religie en haar occulte methoden. Een dergelijk empirisch gebruik van acupunctuur behoeft onzes inziens op grond van de Bijbel niet te worden afgewezen.

Over de werkzaamheid van acupunctuur nog het volgende. De Commissie Alternatieve Behandelwijzen van de Gezondheidsraad adviseerde in 1993 reeds tot onderzoek naar de effectiviteit van acupunctuur. Voor het verkrijgen van inzicht in de betekenis van acupunctuur zou men ook het placebo-effect in dit onderzoek moeten betrekken, aldus de commissie. Op het gebied van de pijnbestrijding zijn aanwijzingen voor de werkzaamheid van acupunctuur. Andere onderzoekers zijn hier echter sceptischer over. Beoordeling van de medische werkzaamheid valt echter buiten het bestek van deze bespreking.

Homeopathie

Van het totale gebruik aan alternatieve geneeswijzen is homeopathie met 67% de meest toegepaste alternatieve methode (CBS, 1992). Overigens wordt deze methode ook door veel artsen toegepast; naar schatting o.a. door 10% van de huisartsen. Daarnaast vooral door een groep van ca. 8000 homeopathische therapeuten.

De homeopathie maakt gebruik van middelen volgens het *similia*-principe. Klachten van patiënten worden behandeld met middelen – maar dan in extreme verdunningen – die in normale hoeveelheden juist diezelfde klachten veroorzaken. Volgens de theorie stimuleert het sterk verdunde en geschudde middel juist de zelf-genezende energie van de patiënt. Na een uitvoerige anamnese, wordt in een naslagwerk op grond van het klachtenpalet het meest passende middel uitgekozen. Deze methode is bedacht door de Duitse arts Samuel Hahnemann (1755-1843). Hij ontwikkelde met name de methode van het verdunnen of, zoals de homeopathie dat noemt, het 'potentiëren'. Dit potentiëren dient door middel van voorgeschreven schud- of wrijfbewegingen te gebeuren met de vloeistoffen respectievelijk poeders. Eén keer verdunnen van 1 op 10 levert verdunning D1 op; D4 is vier maal 1 op 10 verdund, enz. Verdunnen in stappen van 1 op 100 levert verdunningen van C1 en verder op. Verdunningen van ver boven het getal van Avogadro worden ook gebruikt, zodat er geen molecuul van de oorspronkelijke stof meer in het homeopathische middel aanwezig kan zijn. Overigens hebben sommige homeopathische artsen een voorkeur voor de nauwelijks verdunde producten, hetgeen deze therapie in de buurt brengt van de kruidengeneeskunde ofwel 'fytotherapie'.

We kunnen niet direct bijbelse argumenten vinden om de homeopathie af te wijzen als een occulte geneeswijze. Wel mag gewezen worden op de volgende feiten.

- Over de werkzaamheid: Vele jaren van klinisch onderzoek hebben slechts een schamele oogst aan resultaten opgeleverd; de meeste van deze onderzoeken zijn verder nog methodologisch slecht uitgevoerd. Patiënten onderzoek zou ook moeilijk uit te voeren zijn, omdat de behandelingen 'zo individueel' zijn, aldus de homeopathie. Hiermee doelt men o.a. op het gegeven dat een homeopathische behandeling vaak niet alleen een symptoomcontrole tot doel heeft, maar ook een verbetering van de algehele constitutie.
- Over het algemeen zijn homeopathische middelen niet farmaceutisch getoetst op de wijze waarop normale geneesmiddelen dat worden vóór ze officieel geregistreerd

kunnen worden.

- In het kader van een nieuw vergoedingensysteem wordt wel aan zo'n registratie gewerkt.
- De grondlegger van de homeopathie, Hahnemann, was een praktiserend vrijmetselaar. Voor sommigen zal dit een reden zijn huiverig te zijn voor diens geesteskind homeopathie. (Over het onderscheid tussen een 'occulte achtergrond' van een behandelwijze en een 'occulte werking' daarvan spraken we al hiervoor.)

Opnieuw willen we wijzen op het onderscheid tussen de (eventuele) werkzaamheid van een behandelmethode en de toelaatbaarheid ervan voor christenen. Beoordeling van de werkzaamheid is niet onbelangrijk – een adequate therapie zou niet of te laat ingesteld kunnen worden wanneer men zich verlaat op een niet werkzame – maar is niet het doel van dit hoofdstuk. Daarnaast is er de vraag hoe een behandeling werkt, maar ook dat is niet het doel van dit hoofdstuk. Hoe homeopathie 'precies' helpt, weten trouwens ook aanhangers van homeopathie niet, maar dat is op zich geen doorslaggevend argument om het te wantrouwen. Ook van veel oude én moderne geneesmiddelen is het effect (dat het werkt) onomstotelijk vastgesteld, terwijl het precieze werkingsmechanisme (hóe het werkt) nog grotendeels onbekend is.

Homeopaten dienen we te toetsen aan de hiervoor genoemde criteria. Er zijn namelijk homeopaten, die bij hun behandelingen gebruikmaken van zaken als spiritisme, pendelen en magnetiseren. Zij maken gebruik van occulte methoden. In dat geval is een ernstige waarschuwing tegen het bezoeken van deze genezers op z'n plaats.

Onder homeopaten zijn *antroposofische artsen* te vinden. Zij vermengen de homeopathie als geneeswijze met een onchristelijke levensvisie.

Nadrukkelijk willen we echter ook stellen, dat er bonafide homeopaten zijn, waaronder homeopathisch werkende huisartsen, die geen gebruikmaken van 'besproken' middelen.

Paranormale geneeswijzen

Paranormale geneeswijzen hebben een eeuwenlange en wereldwijde geschiedenis. Paranormaal wil zeggen 'naast het normale'. We rekenen hiertoe uiteenlopende zaken als het zogenaamde 'magnetiseren' en de traditionele *voodoo* praktijken (zoals in Haïti), maar ook de recent in het Westen geïntroduceerde *Reiki* uit Japan en *qigong* uit China. Ook therapieën die geassocieerd worden met New Age behoren hiertoe, zoals *therapeutic touch*.

We bespreken twee voorbeelden, het 'magnetiseren' en Reiki. Voor al deze methoden geldt, menen wij, het bijbelse verbod van tovenarij, waarzeggerij en geesten bezweren (Deuteronomium 18, vs. 9-14).

a) Magnetiseren

Een paranormale geneeswijze wordt ook uitgevoerd door mensen die we 'magnetiseurs' of 'strijkers' noemen. Het heeft overigens niets met het natuurkundige verschijnsel magnetisme te maken. Naar de Oostenrijkse arts Mesmer, een pleitbezorger hiervan in de 18^e eeuw, wordt het ook wel 'mesmerisme' genoemd.

Veel paranormale genezers zijn niet alleen in staat te 'magnetiseren' – geneeskraft doorgeven – maar ook door helderziendheid te weten, wat de kwaal is en waar de kwaal zit. Sommigen zeggen dat te zien aan de *aura*, dat een lichtgevend omhulsel om iedere mens zou zijn.

Ter geruststelling moet worden gesteld, dat iemand, die bij zichzelf een bijzondere 'gave' als een genezend vermogen 'per ongeluk' ontdekt, daarmee nog geen tovenaer of occult

belaste hoeft te zijn. Wel kan er sprake zijn van occulte belasting vanuit het voorgeslacht, zodat pastorale counseling aangewezen kan zijn. Het is verder van groot belang, dat zo'n persoon deze 'gave' niet verder gaat exploiteren, gaat ontwikkelen. Een dergelijke 'gave' is volgens sommigen een restant van de door de zondeval verloren macht, zoals Adam die had. De satan zou dit restant echter willen ontwikkelen in de mens om hem zo de illusie te geven, dat er goddelijke krachten in hem schuilen. Het exploiteren van dit restant (het magnetiseren) brengt evenwel de mens onder invloed van satan. Hoe het ook zij, iemand die het magnetiseren als 'praktijk' beoefent en tracht zijn geneeskraft of 'kosmische energie' naar de zieke plek over te brengen, kan vanuit de Bijbel beschouwd worden als een tovenaars; zie §2.4.

b) Reiki

Het vermogen om Reiki te gebruiken wordt niet op de gebruikelijke manier aangeleerd; het is 'iets' dat de leerling 'ontvangt' van de Reiki meester. Wat is dat 'iets'? Bij onderstaande beschrijving putten we onder meer uit *Reiki, The Healing Touch* van William Rand.

Het woord Reiki is samengesteld uit de woorden 'rei' en 'ki'. 'Rei' wordt wel vertaald als 'bovennatuurlijke kennis' of als 'god-bewustzijn'; het woord 'ki' zou hetzelfde betekenen als 'qi' in het Chinees of 'prana' in het Sanskriet en zo iets betekenen als 'levenskracht'. Deze 'levenskracht' stroomt in ons lichaam volgens bepaalde patronen zoals 'chakra's' en 'meridianen'; daarnaast is het aanwezig in een energieveld om het lichaam heen: de 'aura'. Reiki herstelt het juiste patroon van de levenskracht; Reiki kan per definitie geen kwaad doen, aldus de theorie. Het raakt ook nooit op, want de Reiki genezer is slechts het kanaal voor deze universeel aanwezige kracht.

De term Reiki wordt in Japan voor meerdere zaken gebruikt. Gewoonlijk wordt er nu echter het Usui Reiki systeem van genezen mee gebruikt, dat een zekere Dr. Mikao Usui ontwikkelde en naar hem genoemd is. Deze Usui was iemand die getraind was in boeddhistische technieken en in een Japanse vorm van *qigong*. Tijdens een meditatiecursus in 1914 op de heilige berg Kurama zou hij de Reiki kracht zelf ontvangen hebben. Vanuit Japan kwam Reiki naar het westen door een zekere mevrouw Hawayo Takata. Na zelf behandeld en genezen te zijn in Japan, ontving ze de Reiki kracht ook zelf en begon ze een behandelcentrum in Hawaii. Er zouden nu wereldwijd zo'n 50.000 Reiki meesters actief zijn.

Reiki zou effectief zijn bij een variëteit aan kwalen: van brandwonden en beenbreuken tot slaapstoornissen en gebrek aan zelfvertrouwen. Reiki wordt niet 'geleerd' maar ontvangen in een initiatie waarbij de 'chakra's' geopend worden en een speciale band tussen leerling en meester ontstaat; een mystieke ervaring, aldus de Reiki bronnen. Hierbij ontstaat soms ook een bepaalde mate van helderziendheid. Overigens bestaan er meerdere graden van Reiki.

Kruidengeneeskunde en andere natuurgeneeswijzen

Tot natuurgeneeswijzen worden uiteenlopende zaken gerekend, zoals bepaalde diëten en kruidenthee, maar ook het gebruik van bloedzuigers, modderbaden, zweettherapie en klysma's. Er bestaat hierin een enorme variatie. Alleen al op het gebied van voeding kennen we talloze diëten: macrobiotisch, rauwkost dieet, fruitdieet, enz. Er wordt gedacht in termen als 'afvalstoffen' die het lichaam ziek maken en waarvoor 'reinigingskuren' aangewezen zijn. Of men spreekt van het 'stimuleren van het eigen afweersysteem'. De gedachte leeft wel dat als het maar uit de natuur komt, het goed is. Geneesmiddelen uit de fabriek zouden 'chemisch' zijn en per definitie minder goed.

Dit laatste is niet zo terecht. Ten eerste zijn natuurlijke producten veel meer van wisselende samenstelling en zuiverheid dan farmaceutisch bereide producten; incidenten van

ongelukken door het gebruik van gevaarlijke samenstellingen komen helaas wel eens voor. Maar belangrijker is het feit dat alle actieve substanties, dus ook geneeskrachtige kruiden, naast hun gewenste effecten óók bijwerkingen hebben. En een niet gedocumenteerd gebruik van alternatieve middelen kan bovendien onverwachte interacties hebben met andere medicijnen. Voorbeelden hiervan zijn ginseng (heeft invloed op de bloedstolling en het bloedsuikergehalte) en sint-janskruid (beïnvloedt neurotransmitters en vertraagt de afbraak van allerlei geneesmiddelen).

Naast deze waarschuwende woorden moet wel een andere kant ook belicht worden. Geneeskrachtige kruiden zijn de eeuwen door een belangrijk hulpmiddel geweest. Zo heeft de *Belladonna* (wolfskers) nuttige medicijnen opgeleverd; andere voorbeelden zijn aspirine uit wilgenschors, digitalis uit vingerhoedskruid bij bepaalde hartklachten, kinine uit kinabast tegen koorts, opium uit papaver tegen pijn en sint-janskruid tegen depressie. En nog steeds wordt er veel moeite gedaan om nieuwe, farmacologisch actieve substanties te winnen uit de flora van bijvoorbeeld Zuid-Amerika.

Overigens vormt de toediening van geneesmiddelen maar een beperkt aspect van de gehele natuurgeneeskundige benadering. Andere aspecten zijn bijvoorbeeld voedingsadviezen en adviezen met betrekking tot de levensstijl.

Een ander aspect dat genoemd mag worden ten gunste van de natuurgeneeswijzen is het ervaringsfeit dat met 'natuurlijke methoden' het zelf-herstellend vermogen van het lichaam ondersteund kan worden. Gezonde, afwisselende voeding of voeding die aangepast is aan de kwaal van de patiënt; wikkels en kompressen; stomen bij verkoudheid; massage bij pijnklachten – voor al deze behandelingen bestaan goede argumenten. Het feit dat de reguliere geneeskunde deze behandelingen veelal onbenut laat, maakt ze dan wel tot 'onconventioneel' of 'alternatief' – maar dat doet niets af aan hun effectiviteit.

Besluit

Alternatieve geneeswijzen zijn als complementaire therapieën in staat de tekortkomingen van de conventionele geneeswijzen aan te vullen. Daarnaast hebben ze bepaalde zwakten van de laatste aangetoond: zoals een te materialistisch mensbeeld en te weinig aandacht voor de hele persoon.

Aan de ander kant echter zijn onder de noemer 'alternatief' ook meerdere behandelwijzen te duiden, die een christen beter mijdt, daar ze in contact kunnen brengen met de occulte geesteswereld.

Literatuur

- E.C. van Balen, H. Jochemsen, J. Koppelaar, R. Matzken, C. Steyn, *Mag ik alternatief behandeld worden?* Leiden, 1993.
- Gezondheidsraad: Commissie Alternatieve Behandelwijzen, *Alternatieve behandelwijzen en wetenschappelijk onderzoek*, Den Haag, 1993.
- W.J. Ouweneel, *Het domein van de slang*, Amsterdam, 1978.
- C. Zollman, A.J. Vickers, *ABC of complementary medicine*, uitgave van 'British Medical Journal', Londen, 2000.